

Sammanfattning av projektrapport för Medborgarråd om klimatet

*En redogörelse och reflektioner kring
Sveriges första nationella klimatmedborgarråd*

FAIRTRANS ▶

Medborgarråd
om klimatet

Medlemmar, experter, volontärer och politiker under en av Medborgarråd om klimatets träffar i maj 2024.
Foto: Daniel Josefson, KIT

1. Bakgrund och syfte

”Medborgarråd om klimatet” var Sveriges första nationella klimatmedborgarråd. Dess syfte var att ge en grupp slumpmässigt utvalda personer möjlighet att diskutera och enas om välgrundade rekommendationer för hur Sverige kan minska sina växthusgasutsläpp i enlighet med Parisavtalet. Rådet fokuserade på utsläpp från trafik- och transportsektorn då dessa står för en tredjedel av Sveriges utsläpp, är politiskt omdebatterade, och har relevans för varje medborgares vardagsliv.

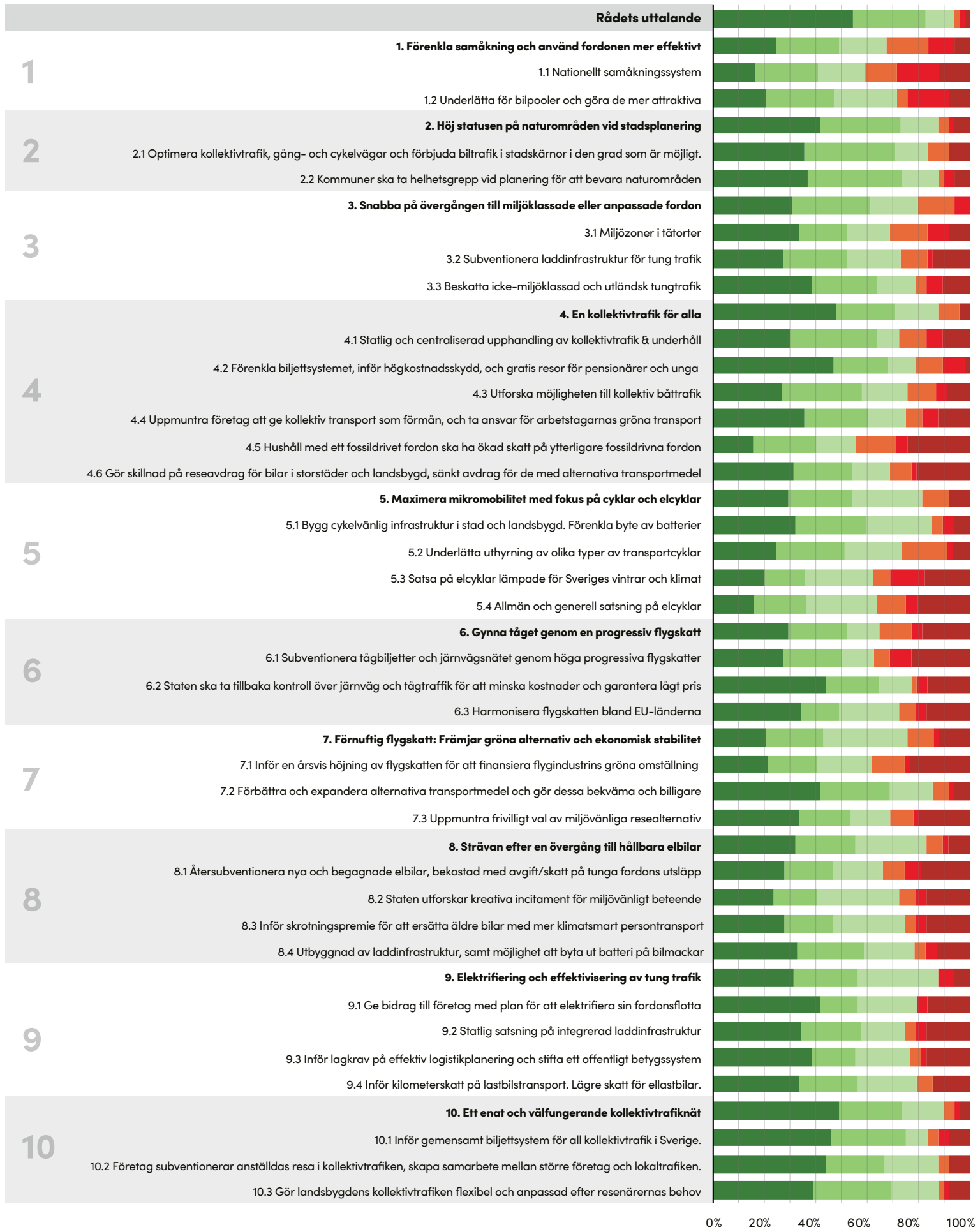
Rådet organiserades av de svenska universitet och forskningsinstitut som ingår i forskningsprogrammet **Fairtrans**, finansierat av **Mistra** och **Formas**, med ytterligare finansiering från **European Climate Foundation** och **EU Horizon**. Till skillnad från de flesta klimatmedborgarråd var Medborgarråd om klimatet oberoende av offentlig förvaltning, och hade som målsättning att berika och nyansera den klimatpolitiska debatten i Sverige.

2. Förslag och lärdomar

Medborgarrådets förslag

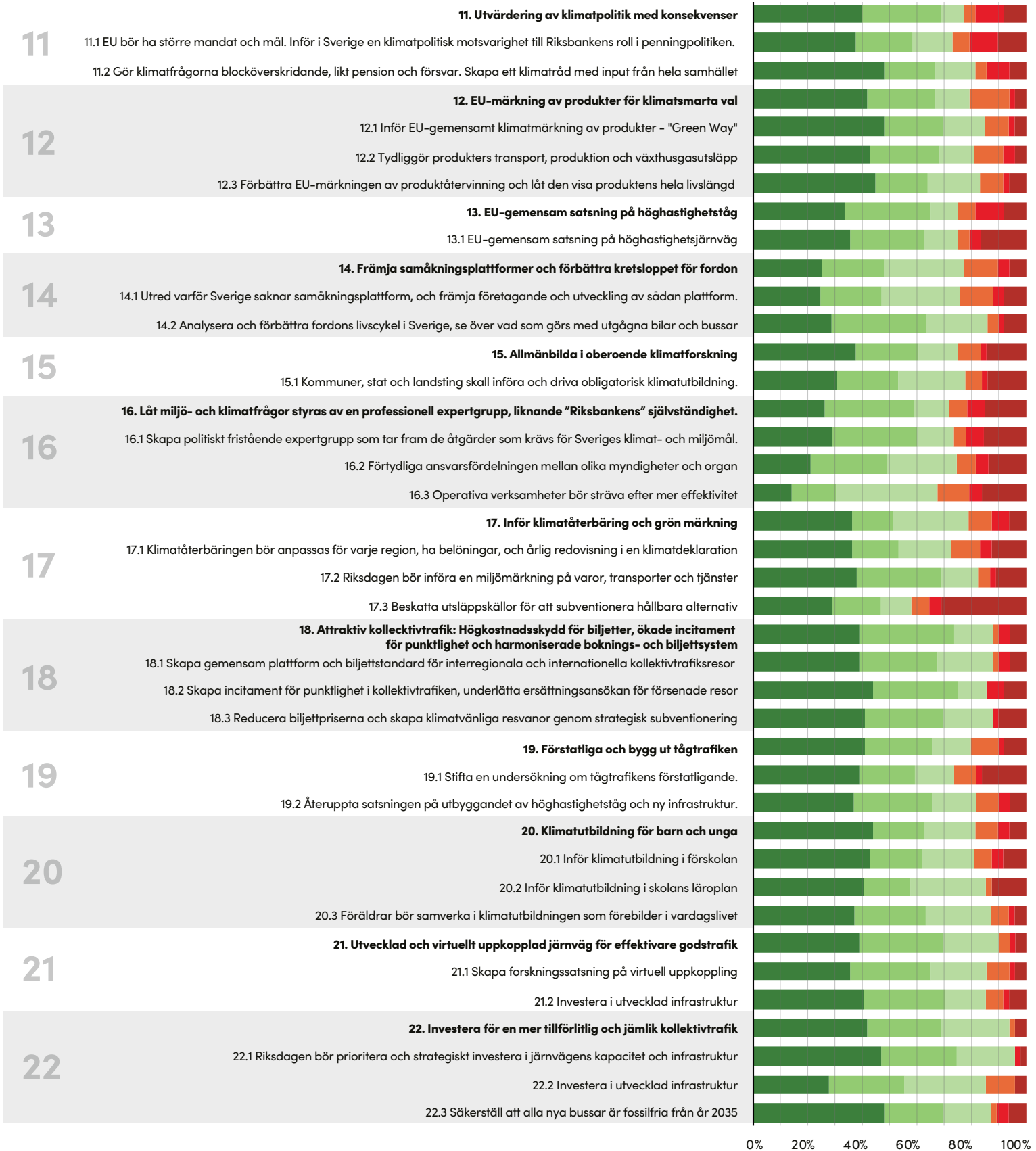
Rådsmedlemmarna presenterade **22 förslag med totalt 62 åtgärder**, där varje förslag innehöll en problembeskrivning, bedömning, samt konkreta åtgärder och kommentarer. Rådets medlemmar fick sedan rösta på de olika förslagen individuellt och anonymt. Omröstningsresultaten visar på en hög grad av enighet, då samtliga förslag fick stöd av majoriteten. Förslagen som fokuserade på investeringar och förbättringar i kollektivtrafiken fick ett särskilt starkt stöd, med cirka 90 procent av medlemmarna som stod bakom dessa (#10,#18, #21, #22).

Förslag på skatteåtgärder som syftar till att motverka vissa beteenden fick mindre stöd, även om 78 procent av medlemmarna röstade för en eller två åtgärder för höjd flygskatt (#6.1, #7.1). Andra förslag fokuserade på att stärka utbildning om klimatet, främja blocköverskridande klimatpolitiskt samarbete, samt stärka lokalsamhällens möjlighet att bidra till klimatarbetet.

0% 20% 40% 60% 80% 100%

● Stödjer fullständigt ● Stödjer mestadels ● Stödjer delvis ● Stödjer delvis inte ● Stödjer mestadels inte ● Stödjer inte alls

Gemensamt uttalande

Rådets gemensamma uttalande, som stöddes av **93 procent av rådsmedlemmarna**, betonade det akuta behovet av handling i klimatfrågan, framhävde det samförstånd som medlemmarna hade nått trots sina skilda bakgrunder, och deras gemensamma engagemang för en hållbar framtid.

Uttalandet uppmanade till samarbete mellan olika samhällsaktörer och underströk behovet av politisk enighet i klimatfrågan, förbättrad kommunikation av klimatvetenskap, näringslivets ansvar, samt behovet av beteendeförändringar stödda av incitament.

”Sveriges miljömål borde vara en lika självklar och blocköverskridande fråga som försvarspolitiken är. För om vi kan enas, borde även våra folkvalda kunna göra det.”

Från medborgarrådets gemensamma uttalande

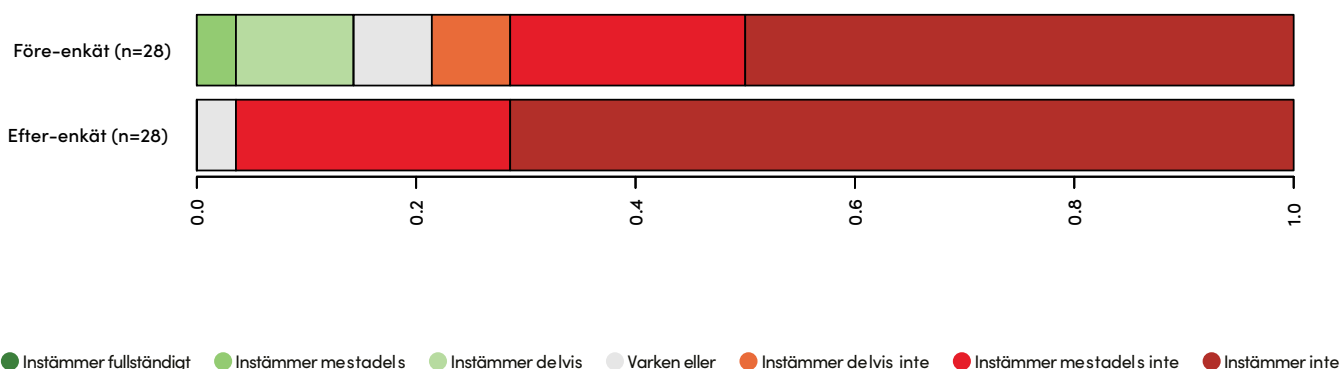
Förändringar i gruppens åsikter och prioriteringar

Innan första träffen undersöktes medlemmarnas syn på klimatpolitik genom en före-enkät. Detta följdes upp efter att medborgarrådet genomförts. Jämförelser mellan de 28 medlemmar som kunde identifieras i både före- och efter-enkäten visar att medlemmarnas åsikter inte förändrades så mycket på gruppnivå, men att det inom vissa områden skedde tydliga förändringar. Förslag som redan initialt var populära, så som satsningar på kollektivtrafik, stadsplanering, landsbygdsservice och klimatutbildning, fick ännu större stöd i efter-enkäten. I vissa fall ökade skillnaderna mellan åsikterna, **medan det i andra fall kunde konstateras att några medlemmar som från början inte ansåg att livsstilsförändringar behövs hade ändrat uppfattning vid slutet av projektet.**

Ökat stöd för klimatåtgärder här och nu

Under processen stärktes medlemmarnas övertygelse om behovet av omedelbara klimatåtgärder.

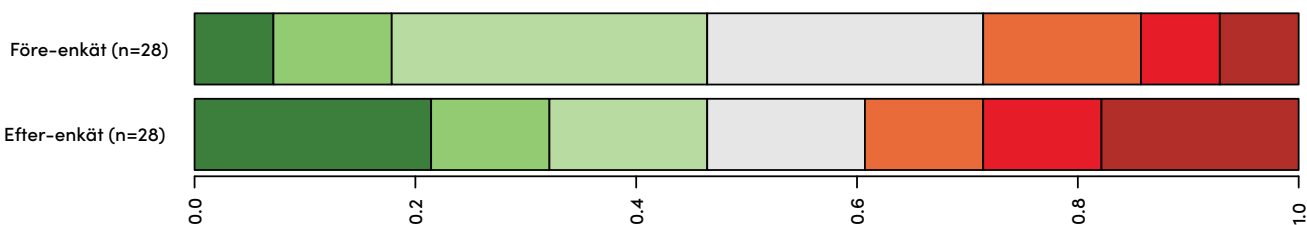
Det är mer effektivt att reducera klimatutsläppen i framtiden, snarare än nu, för att minska Sveriges klimatpåverkan (fråga 106).

Delade meningar om ekonomisk tillväxt och klimatomställning

Under processen skedde en ökad polarisering kring synen på ekonomisk tillväxt som en möjliggörare för klimatomställningen. Stödet både för och emot ökade bland medlemmarna, vilket visar att medlemmarna stärkts i sin uppfattning under processens gång (fråga 118).

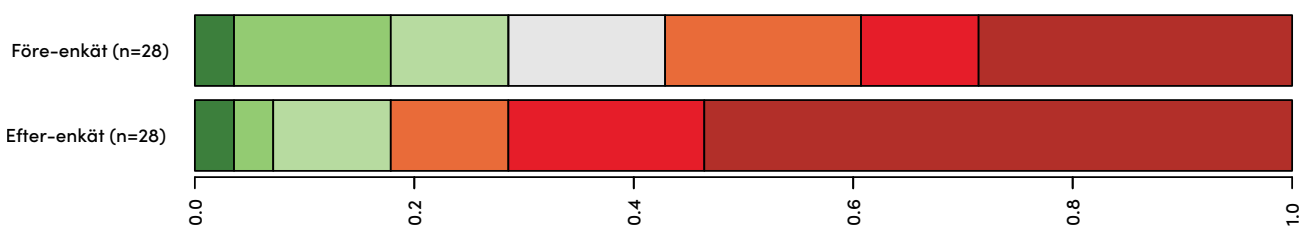
Ekonomisk tillväxt är en förutsättning för att kunna minska användningen av fossila bränslen (fråga 118).

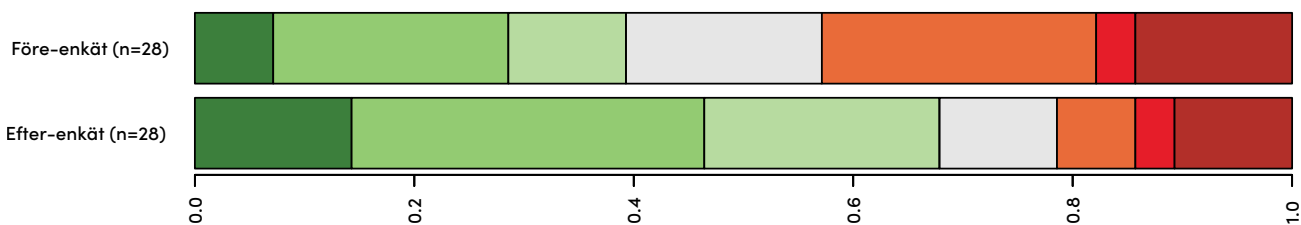
Ökat stöd för vissa åtgärder för att motivera förändrat beteende

Efter rådsprocessen minskade tilliten till klimatvetenskapen något, samtidigt som stödet för att reglera den personliga konsumtionen ökade (fråga 119). Till exempel fick förslag om klimatavgifter för bilister, baserat på var och hur långt de kör, ökat stöd i eftermätningen (fråga 109).

Människor bör vara fria att konsumera så mycket de vill oavsett klimatpåverkan (fråga 119).

Låta bilister betala klimatavgifter baserat på var och hur långt de kör (fråga 109).

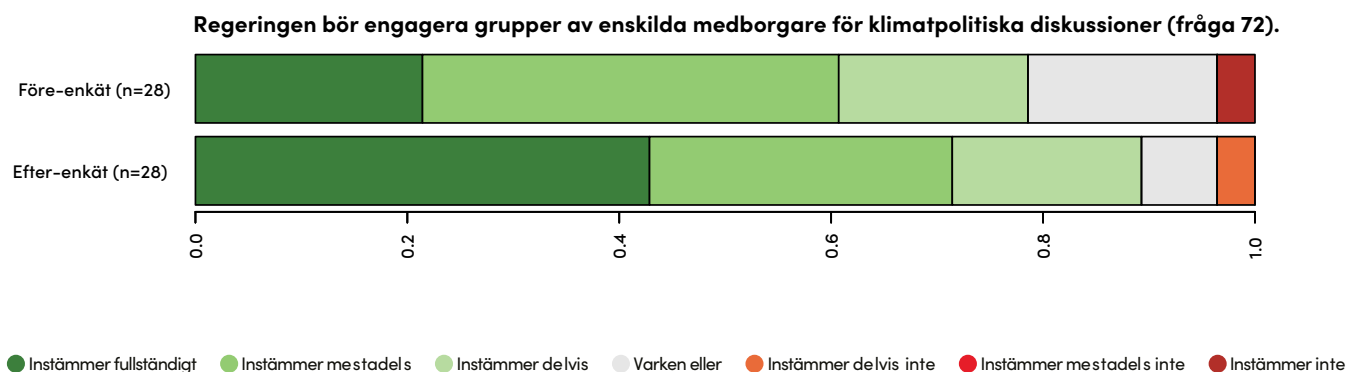
● Instämmer fullständigt ● Instämmer mestadels ● Instämmer delvis ● Varken eller ● Instämmer delvis inte ● Instämmer mestadels inte ● Instämmer inte

3. Resultat från utvärderingsenkäter och reflektioner kring processen

Före, under och efter rådsprocessen fick medlemmarna utvärdera processen genom att svara på enkäter. Enkäterna visar framför allt att medlemmarna uppskattade processen och tyckte att diskussionerna och samtalsnivån höll hög kvalitet.

Höga nivåer av tillfredsställelse och engagemang

Samtliga 41 personer som svarade på efter-enkäten var glada över att ha deltagit (93% instämde helt). Likaså uttryckte en övervägande och ökad majoritet att politiken framöver bör engagera medborgare vid framtagande av nya klimatpolitiska åtgärder (fråga 72).

Rättvis och respektfull miljö

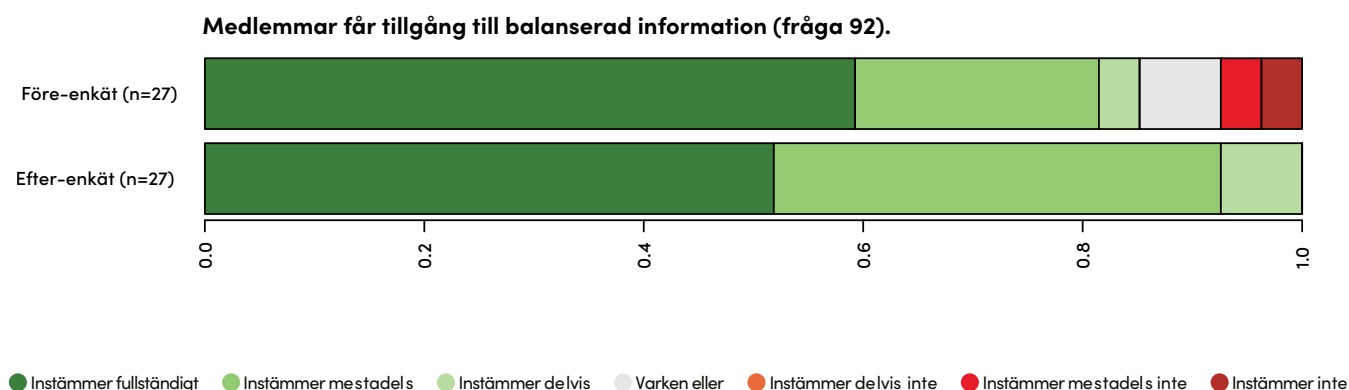
Rådsmedlemmarna uttryckte i samtliga enkäter att de hade goda möjligheter att uttrycka sina åsikter, samt att olika synpunkter respekterades.

Effektiv facilitering

Facilitatorerna lovordades för att ha skapat en konstruktiv och inkluderande miljö, säkerställt balanserad delaktighet och effektivt lett diskussionerna.

Ökad tilltro till processen

De tvivel som vissa medlemmar hade i början, kring om diskussionerna verkligen var fria eller huruvida informationen de fick skulle vara balanserad, försvann mot slutet av processen (fråga 92).

”Olika åsikter vidgar perspektivet, leder till nya insikter där en lösning som är rätt för mig kan vara helt fel för någon annan.”

Kommentar från en rådsmedlem i efter-enkäten

Trots denna övervägande positiva utvärdering identifierades vissa utmaningar, bland annat önskade medlemmarna mer tid samt tydligare information om rådets samhällspåverkan och hur rekommendationerna skulle utformas och användas.

Intern utvärdering och reflektion från arrangörerna av medborgarråd om klimatet lyfter fram vikten av:

- Expertgrupper och nätverk som bygger på beprövad erfarenhet.
- Tillräckligt med tid och tydliga ledningsstrukturer för att fatta beslut i komplexa frågor kring strategi, processdesign och kommunikation.
- Planering med tillräckligt lång tidsram för offentlig upphandling, gemensam processdesign, rekrytering av experter och utveckling av kommunikation.
- Strategiska satsningar på kommunikation, inklusive dedikerade kommunikatörer och att bygga relationer med media.
- Betydande resurser för att stödja mångfald bland medlemmarna, särskilt för dem med språkliga behov.

Foto: Daniel Josefson (KIT), Marcus Lundstedt och Johannes Ernstberger (Stockholm Resilience Centre)

4. Kommunikation

Medborgarråd om klimatet hade en kommunikationsstrategi med målet att nå ut brett till både allmänheten och beslutsfattare.

Syftet var att bidra till samhällsdebatten om klimatfrågor genom att:

- Lyfta medlemmarna som talespersoner och stärka dem i att själva dela sina erfarenheter och insikter
- Bygga långsiktiga relationer med media för att säkerställa kontinuerlig bevakning
- Etablera en stark närvaro i sociala medier för att nå fler målgrupper
- Engagera civilsamhället och beslutsfattare genom presentationer, seminarier och samråd

De offentliga personerna i konsultationsgruppen och bland mentorerna, som engagerades för att ge råd i planeringen respektive stöd till medlemmarna under processen, bidrog till synlighet i media. SVT Nyheters löpande bevakning spelade också en viktig roll i spridningen samt erbjöd möjlighet att profilera medlemmarna och ge insyn i processen.

Resultat och genomslag

Medborgarrådet fick stort genomslag i media. Det har rapporterats om rådet i ett hundratal nyhetsinslag i TV, radio och tidningar. Medborgarrådet följdes av cirka 1 550 personer på sociala medier och nådde en sammanlagd räckvidd på 22 miljoner i radio, TV podcasts och sociala kanaler.

Fairtrans forskare och rådsmedlemmar har presenterat medborgarrådet och dess resultat vid över 30 tillfällen, bland annat för Klimatpolitiska rådet, Naturvårdsverket, Stockholms stads miljö- och klimatborgarråd, det internationella kunskapsnätverket om klimatråd, samt vid ett seminarium i Sveriges riksdag.

5. Styrning och rådets etiska principer

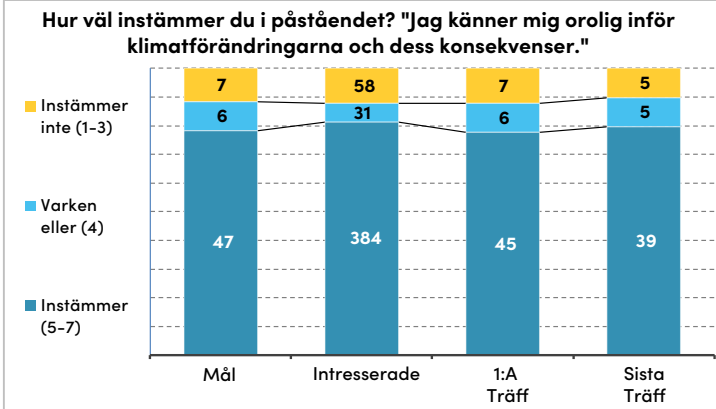
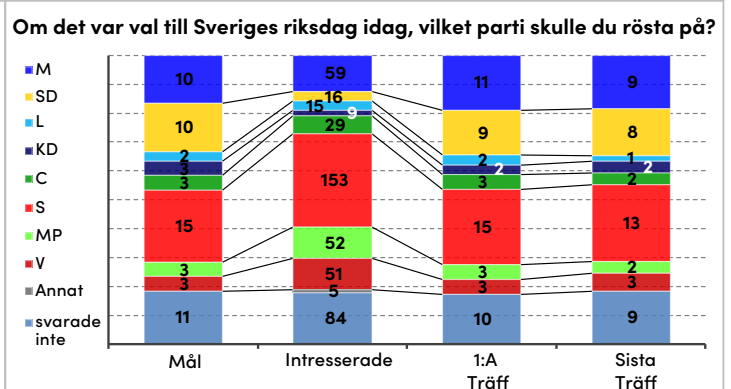
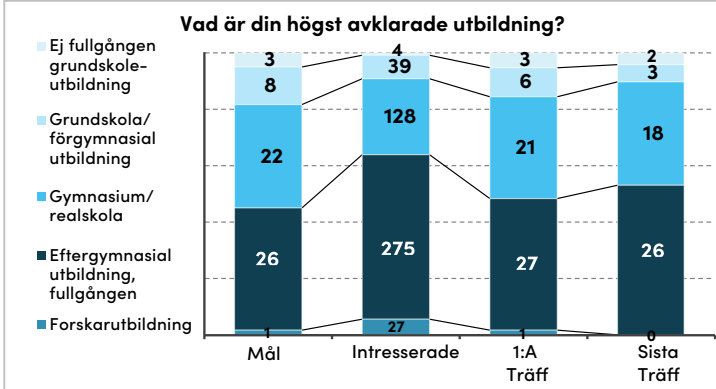
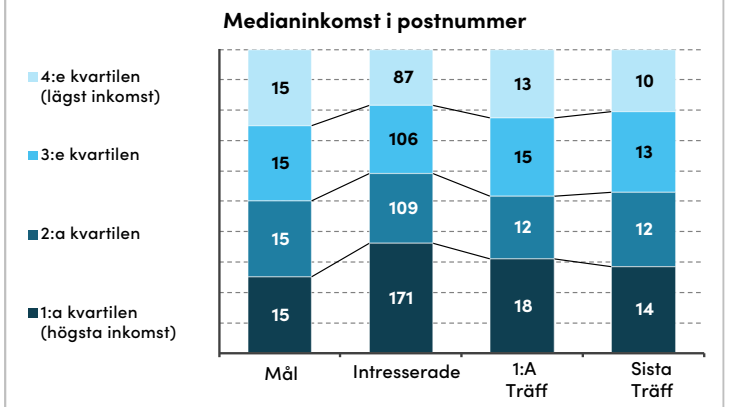
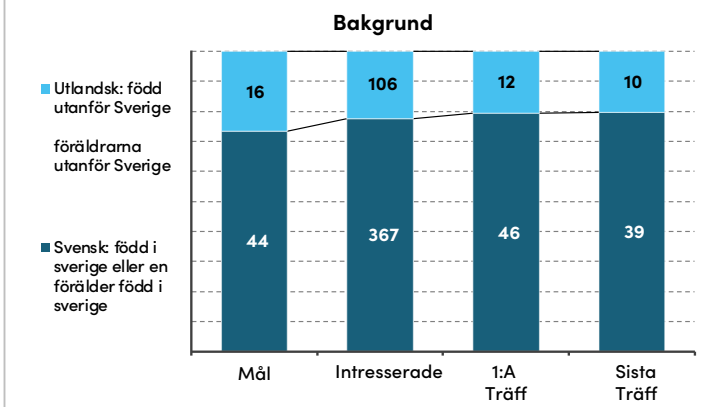
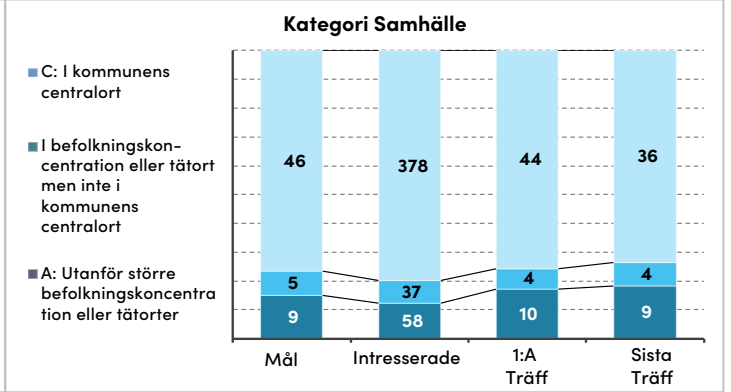
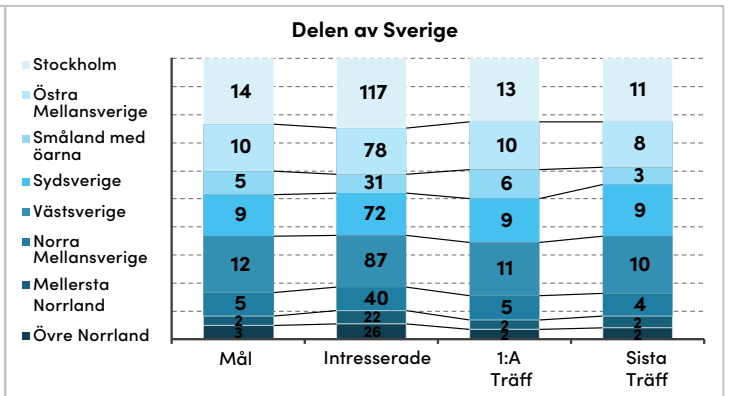
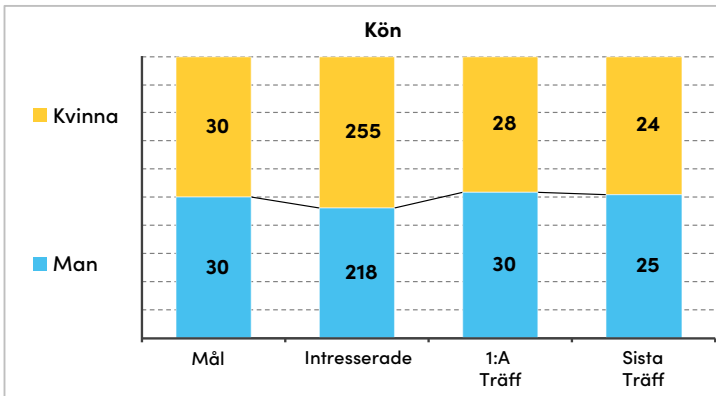
Medborgarrådet om klimatet organiserades genom en styrningsstruktur som säkerställde oberoende, transparens och mångfald i utformning såväl som i genomförande, liksom att se till att rådets förslag speglade rådsmedlemmarnas uppfattningar och åsikter. Strukturen byggde på fyra centrala grupper:

- En planeringsgrupp, som bestod av medarbetare inom Fairtrans samt externa experter. De ledde arbetet med att utveckla rådets design, rekrytera talare, och koordinera logistik.
- En konsultationsgrupp, som bestod av offentliga personer från ett brett politiskt spektrum i Sverige. De bidrog till att olika perspektiv beaktades i medborgarrådets design och utformning.
- Oberoende konsulter som Enkätfabriken, som med rådgivning från Sortition Foundation hanterade rådets deltagardata och rekrytering, samt Digidem Lab som med rådgivning från Democracy X designade rådets sessioner, organiserade logistik, samt rekryterade och utbildade facilitatorer.
- Internationella experter inom klimatmedborgarråd som fungerade som rådgivande till planeringsgruppen.

6. Rekrytering och sammansättning av rådsmedlemmarna

Till rådet rekryterades 60 medlemmar för att återspegla den svenska befolkningen vad gäller ålder, kön, partipolitiska sympatier och olika nivåer av oro för klimatförändringar. 7 000 slumpmässigt utvalda personer fick ett inbjudningsbrev, och nästan 500 svarade. Bland dessa 500 var vissa demografiska- och åsiktsvariabler över- och underrepresenterade jämfört med befolkningen i stort (se figur nedan). För att motverka sådan över- och underrepresentation, användes en algoritm som valde ut 60 deltagare som gemensamt återspeglade det svenska samhället i alla stratifieringsvariabler.

Avhopp innan medborgarrådets start ersattes så långt som möjligt med hjälp av algoritmen för att upprätthålla sammansättningen av medlemmar. 58 medlemmar deltog vid medborgarrådets första träff, och 49 medlemmar röstade på de slutliga rekommendationerna. Bortfallet ledde till en något lägre andel av personer från följande grupper: med lägre utbildning, postnummer associerade med lägre inkomst, utländsk bakgrund och ålder under 39 år, samt medlemmar från Småland, Öland eller Gotland. Men balansen mellan politiska åsikter och kön var oförändrad från start till slut. Se figur nedan.

7. Processbeskrivning

Medborgarrådet genomfördes i fyra faser: introduktion, lärande, diskussion och förslagsformulering. Under nio sessioner, som inkluderade både fysiska och digitala möten, fick medlemmarna fördjupa sina kunskaper och diskutera möjliga lösningar, för att till slut rösta på 22 konkreta förslag.

Introduktion och orientering

Rådsmedlemmarna fick bekanta sig med medborgarrådets ämne och syfte, den deliberativa metoden, samt med varandra.

Lärandefas

Experter presenterade klimatvetenskap, policyalternativ och samhällseffekter, medan spelet Climate Fresk lät rådsmedlemmarna bilda en gemensam uppfattning om klimatförändringens orsaker och effekter, baserat på FN:s klimatpanels (IPCC) rapporter.

Diskussionsfas

Under ledning av utbildade facilitatorer deltog medlemmarna i fördjupade diskussioner i mindre grupper för att analysera information, identifiera utmaningar och utveckla potentiella förslag för minskade utsläpp.

Formulering av förslag samt omröstning

Medlemmarna förfinade och konkretiserade sina förslag, fick återkoppling från andra medlemmar och följde ett format för att skapa tydliga förslag. Rådet avslutades med en anonym och individuell omröstning om förslagen, där samtliga medlemmar fick rösta på alla grupperns förslag.

8. Forskning

Medborgarråd om klimatet genomfördes inom forskningsprogrammet Fairtrans. Rådets design utgick från tidigare forskning om deliberativa medborgarpaneler ("deliberative mini-publics"), och tog inspiration av liknande initiativ i andra länder. I skrivande stund genomför en forskargrupp en omfattande utvärdering av medborgarrådsprocessen och dess kort- och långsiktiga effekter. Denna forskning baseras på observationer, intervjuer, deltagarenkäter och en opinionsundersökning som kommer att genomföras i början av 2025.

9. Avslutande reflektioner

Medborgarråd om klimatet visade att människor från olika delar av det svenska samhället kan föra konstruktiva samtal trots olika åsikter. Med tillräckligt om tid, tillgång till gedigen information och faciliterade diskussioner kan de tillsammans hitta gemensamma lösningar på komplexa klimatfrågor.

Genomförandet av medborgarrådet krävde noggrann planering och omfattande resurser. Det inkluderade en genomtänkt rekryteringsprocess, ett brett urval av experter, ett tydligt strukturerat program, skickliga samtalsledare och praktiska lösningar för att samla medlemmar från hela landet. Dessutom avsattes kommunikationsresurser för att nå ut till en bred allmänhet via media och i sociala medier. Dessa insatser möjliggjorde för rådsmedlemmarna att ta fram en rad välgrundade rekommendationer och spela en roll i den offentliga debatten. Hur rådet påverkar framtida politiska diskussioner kommer dock att behöva tid och ytterligare forskning för att fullt ut kunna bedömas.

Initiativet "Medborgarråd om klimatet" gav slumpvis utvalda människor i Sverige möjligheten att delta i och påverka ett av vår tids mest utmanande politiska områden. De erfarenheter och lärdomar som både arrangörer och medlemmar delat med sig av kan fungera som inspiration för framtida initiativ som vill stärka demokratin i en tid av ökad polarisering.

Ta del av alla medborgarrådets förslag på medborgarradomklimatet.se

Rapportförfattare:

Tim Daw, projektledare Medborgarråd om klimatet, docent i hållbarhetsvetenskap, Stockholm Resilience Centre vid Stockholms universitet

Philip Barring, forskningsassistent, Stockholm Resilience Centre vid Stockholms universitet

Medborgarråd om klimatet var en del av forskningsprogrammet Fairtrans. Projektet genomfördes i samarbete mellan Stockholms universitet, Högskolan i Gävle, Uppsala universitet, Lunds universitet och IVL Svenska Miljöinstitutet. Fairtrans finansieras av Mistra och Formas, med delfinansiering av medborgarrådet från European Climate Foundation och EU Horizon.

Liknande medborgarråd har tidigare genomförts i bland annat Frankrike, Danmark och Finland. Under 2024 genomfördes flera liknande processer på både lokal och regional nivå i Sverige.

För mer information se: www.medborgarradomklimatet.se.

Medborgarråd om klimatet finansierades av:

European
Climate
Foundation

